

Nr 131

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående högertrafikfrågan jämte i ämnet väckta motioner.
(4:e avd.)

I propositionen nr 111 har Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 25 februari 1955, föreslagit riksdagen att dels avgiva yttrande i anledning av ett av föredragande departementschefen framlagt förslag angående högertrafikfrågan, dels uppdraga åt talmanskonferensen att såsom biträde till en av departementschefen förordad folkomröstningsnämnd utse en rådgivande parlamentarisk kommitté, dels ock för budgetåret 1955/56 anvisa följande anslag, nämligen dels till Statlig upplysningsverksamhet vid 1955 års folkomröstning under sjätte huvudtiteln ett anslag av 2 550 000 kronor, dels till Administration av 1955 års folkomröstning under elfte huvudtiteln ett förslagsanslag av 1 000 000 kronor.

Sedan riksdagen i skrivelse den 2 december 1953, nr 399, anhållit, att Kungl. Maj:t ville utreda förutsättningarna för vårt land att under den närmaste framtiden genomföra en övergång till högertrafik samt för riksdagen framlägga de förslag, till vilka utredningen kunde giva anledning, tillkallades med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 8 januari 1954 samma dag sju sakkunniga — *1954 års kommitté för utredning om högertrafik* — för att verkställa den av riksdagen begärda utredningen.

Kommittén har med skrivelse den 30 oktober 1954 överlämnat sitt betänkande (SOU 1954: 30).

Kommittén redogör till en början för högertrafikfrågans tidigare behandling och erinrar i detta hänseende om den utredning i frågan, som verkställdes av 1939 års högertrafikkommitté (SOU 1940: 30) samt om uttalanden i ämnet *dels* vid 1939 och 1945 års riksdagar, *dels ock* av Nordiska parlamentariska kommittén för friare samfärdsel m. m. (SOU 1953: 5).

Kommittén har sökt att med utgångspunkt från tillgängligt statistiskt material undersöka vissa trafiksäkerhetsfrågor och andra särskilda förhållanden, som tillmätts betydelse i debatten om övergång till högertrafik. En redogörelse för dessa undersökningar lämnas å s. 3—7 i propositionen.

Sammanfattningsvis anför kommittén att — såsom även 1939 års kom-

1—936 55 *Bihang till riksdagens protokoll 1955. 6 saml. Nr 131—132*

mitt framhåll — ur teoretisk eller teknisk synpunkt företräde icke kan ges åt vänstertrafik eller högertrafik. De skäl, som kan anföras mot en övergång till högertrafik, nämligen den sannolika ökningen på kortare sikt av olycksriskerna efter trafikomläggningen och de stora kostnaderna för omläggningen, är i och för sig tungt vägande. Med hänsyn till utvecklingen av den internationella landsvägstrafiken och det därav betingade intresset av enhetliga trafikregler länderna emellan finner dock kommittén, att övergång till högertrafik bör genomföras i vårt land för väg- och gatutrafiken. På längre sikt synes detta vara fördelaktigt även ur trafiksäkerhetssynpunkt.

För järnvägstrafiken bör enligt kommitténs mening vänstertrafiken bibehållas.

Kommitténs ordförande har i särskilt yttrande anmält en från kommittémajoritetens uppfattning i huvudfrågan avvikande mening (s. 7 och 8).

Två av kommittéledamöterna har i frågan om en eventuell folkomröstning anfört följande.

Kommittén har enligt sina direktiv haft till uppdrag att planlägga utredningsarbetet med tanke på att frågan om övergång till högertrafik skulle kunna göras till föremål för rådgivande folkomröstning. Kommittén har således icke haft att ta ställning till frågan om folkomröstning eller icke i detta spörsmål. Vi har i enlighet härmed tolkat direktiven så, att frågan om folkomröstning skall prövas i annat sammanhang. Enligt vår personliga mening synes något principiellt hinder för folkomröstning i ärendet inte föreligga.

Vidare har en ledamot uttalat att enligt hans uppfattning bör under alla förhållanden, innan eventuellt beslut om övergång till högertrafik fattas, folkomröstning äga rum, därest någon väsentligt större del av de med övergången till högertrafik förenade kostnaderna än vad som föreslagits i kommitténs betänkande skulle anses böra bestridas med andra medel än automobilskattemedel.

Kommittén framhåller, att det ur kostnadssynpunkt är angeläget att, därest en omläggning till högertrafik skall äga rum, denna göres snarast möjligt. Efter en inventering av verkstadskapaciteten och en bedömning av hur omställningen bör ske med hänsyn till bl. a. anskaffandet av erforderlig buffert av vagnar har närmast möjliga tidpunkt ansetts bli år 1959 om beslut angående omläggningen fattas år 1955.

Kommittén utgår i sina kostnadsberäkningar från att en eventuell övergång till högertrafik äger rum i juni 1959 (t. ex. söndagen den 7). Vid övergång ett senare år kommer kostnaderna för en omläggning att ha stegrats.

De totala kostnaderna för en övergång till högertrafik skulle enligt kommittén uppgå till 215 milj. kr. enligt följande sammanställning.

	Milj. kr.
Spårvagnar	55,0
Bussar	110,0
Allmänna vägar:	
Landsbygd	11,0
Städer	17,5
Enskilda vägar (landsbygd och städer) ...	1,5
Järnvägar	4,0
Skogsbruk	1,0
Krigsmakt	1,5
Bensinstationer	5,0
Åtgärder mot ökade olycksrisker	2,0
Administration	1,5
Oförutsett	5,0
	Summa 215,0

Ingenjörsvetenskapsakademien har vid en inom akademien verkställd undersökning beräknat kostnaderna till sammanlagt 150 milj. kr.

Två av kommitténs ledamöter ha ansett desamma böra beräknas till högst 170 milj. kr.

Kommittén erinrar i finansieringsfrågan om att enligt direktiven för dess arbete de av en omläggning till högertrafik föranledda kostnaderna i varje fall till väsentlig del skall täckas av automobilskattemedel, med hänsyn till att en omläggning i första hand får anses vara ett bilismens intresse.

För finansieringen av kostnaderna föreslår kommittén införande av särskilda tilläggsskatter å drivmedel för budgetåren 1955/56—1958/59 så utformade, att skatterna beräknas inbringa ett par hundra miljoner kronor för ifrågavarande fyra år. Enligt vad som för närvarande är känt angående storleken av drivmedelsförbrukningen och dess sannolika utveckling, synes sådana skatter i anslutning till nu gällande grunder för drivmedelsskatterna böra bestämmas till tre öre för liter bensin, motorsprit och brännolja.

Beträffande den beräknade storleken av sålunda inflytande skatte­medel samt den av kommittén föreslagna fördelningen av desamma torde få hänvisas till propositionen (s. 13 och 14). Även i dessa frågor ha reservationer avgivits av vissa ledamöter (s. 14—16).

Remissyttranden ha avgivits av ett sjuttio­tal myndigheter och samman­slutningar (s. 16—26).

Departementschefen erinrar inledningsvis om att frågan om övergång till högertrafik i riket sedan slutet av 1920-talet varit föremål för stor

uppmärksamhet i vårt land och vid åtskilliga tillfällen aktualiserats hos statsmakterna genom motioner i riksdagen, uttalanden av olika utredningar och framställningar från i saken intresserade samt anför vidare härom följande.

Senast har 1954 års kommitté för utredning om högertrafik, som tillkallats sedan riksdagen vid 1953 års höstsession anhållit om utredning i frågan, förordat övergång till högertrafik på vägarna vid lämplig tidpunkt, exempelvis i början av juni 1959. Kommittén har visserligen funnit, att den sannolika ökningen av olycksriskerna under en övergångstid i samband med trafikomläggningen och de stora kostnaderna för reformen — av kommittén beräknade till 215 milj. kr. — i och för sig är tungt vägande skäl mot en övergång till högertrafik. Sett på längre sikt har kommittén emellertid ansett en övergång vara förenad med fördelar ur trafiksäkerhetssynpunkt genom bortfall av de olyckor, som beror på de från angränsande länder avvikande körreglerna. Detta förhållande samt utvecklingen av den internationella landsvägstrafiken och det därav betingade intresset av enhetliga trafikregler länderna emellan har kommittén ansett väga tyngre än de skäl, som talar mot en trafikomläggning. För finansiering av kostnaderna för reformen har kommittén föreslagit särskilda tilläggs-skatter om tre öre per liter bensin, motorsprit och brännolja, att utgå under fyra års tid. Av de automobilskattemedel, som sålunda beräknas inflyta, skulle kostnaderna för åtgärder beträffande landsbygdens allmänna vägar m. m. helt bestridas, varjämte statsbidrag skulle utgå med i princip 95 % för åtgärder i fråga om allmänna vägar i städerna, enskilda vägar, skogsbruk, krigsmakt, spårvägar och bussar samt 90 % i fråga om säkerhetsanordningar vid järnvägar.

Mot kommitténs förslag i huvudfrågan har reservation avgivits av dess ordförande, som icke ansett de för en övergång till högertrafik anförda skälen uppväga de med en trafikomläggning förenade kostnaderna och olägenheterna. Avvikande meningar har anförts inom kommittén även rörande reformens finansiering.

Vad beträffar remissmyndigheternas inställning till kommitténs förslag i huvudfrågan kan rent allmänt sägas, att trafikomläggningen tillstyrkts i den övervägande delen yttranden, men att antalet remissinstanser, som avstyrkt eller uttalat betänkligheter eller som fogat förbehåll till sina tillstyrkanden, icke är obetydligt. Anmärkningsvärt är att länsstyrelserna i Värmlands, Jämtlands och Norrbottens län — landsändar med livliga vägtrafikförbindelser med högertrafikländer — avstyrkt eller uttalat starka betänkligheter mot reformen. Det är även värt att notera, att de tre organisationer, som företräder trafikbilägarnas intressen, avstyrkt kommitténs förslag och ställt sig ganska likgiltiga till högertrafiken som sådan.

I folkomröstningsfrågan anför statsrådet följande.

Det kan sålunda konstateras, att meningarna rörande en trafikomläggning i riket är delade, liksom de varit vid de tidigare tillfällen, då frågan varit aktuell. Med hänsyn härtill och då frågan om en övergång till högertrafik måste betecknas som en fråga av stor vikt för allmänheten till följd av den genomgripande ändring i medborgarnas trafikvanor, som en omläggning innebär, synes tanken på att inhämta medborgarnas uppfattning

genom en rådgivande folkomröstning i frågan ligga nära till hands. En sådan anordning har också i tidigare sammanhang diskuterats. Jag vill erinra om att andra lagutskottet vid 1945 års riksdag uttalade, att högertrafikreformen ej borde komma till stånd, om den ej omfattades av folkets breda lager samt ifrågasatte om icke folkmeningen borde undersökas genom folkomröstning. I det nu aktuella kommittéförslaget har folkomröstningsfrågan icke berörts av utredningens majoritet, men tre ledamöter har gjort uttalanden, som kan sägas innebära, att de i princip accepterar tanken på en folkomröstning i ärendet. I remissyttrandena över förslaget och i den offentliga debatt, som förts i frågan, har emellertid flera argument mot en folkomröstning i högertrafikfrågan anförts. Det har sålunda gjorts gällande, att spørgsmålet är alltför komplicerat för att lämna sig för referendum. Enligt min mening bör dock den upplysningskampanj, som jag förutsätter kommer att föregå omröstningen, ge medborgarna förutsättningar att taga objektivt grundad ställning till frågan. Det har mot en folkomröstning om högertrafiken vidare invänts, att folkmeningen är alltför lättpåverkad samt att stora kostnader är förbundna med en omröstning. Om dessa argument, som egentligen drabbar folkomröstningsinstitutet som sådant, skulle ges beaktande, torde snart sagt ingen reform anses kunna bli föremål för ett referendum. Ett annat ofta återkommande argument är att, om kostnaderna för reformen skall betalas av bilismen, det är oriktigt att undersöka uppfattningen även hos folk, som icke äger motorfordon. Härom kan sägas, att — bortsett från att man, med hänsyn till trolig övervältring av större eller mindre del av kostnaderna på allmänheten, ej med säkerhet vet, hur kostnaderna för reformen slutligen kommer att fördela sig på olika befolkningsgrupper — högertrafikfrågan icke uteslutande är av ekonomisk natur och att även andra trafikanter än de, som betalar bilskatt, i hög grad berörs av en trafikomläggning. Slutligen har invänts, att en folkomröstning medför tidsutdräkt innan beslut i frågan kan fattas; detta dröjsmål förlänger det nuvarande osäkerhetstillståndet, varjämte kostnaderna för reformen och olycksriskerna under övergångstiden kan öka vid ett genomförande vid en senare tidpunkt än vad kommittén förutsatt. För egen del anser jag emellertid, att om en folkomröstning i och för sig anses önskvärd, olägenheterna med ett uppskov om ungefär ett år, innan principbeslut i huvudfrågan kan fattas, icke är av den storleksordningen, att de bör lägga hinder i vägen för ett referendum i frågan, särskilt som arbetsmarknads- och konjunkturläget ej ter sig särdeles gynnsamt för att snart påbörja de för omläggningen erforderliga arbetena. Med hänsyn till ärendets vikt och de delade meningar, som yppats i själva sakfrågan, anser jag det lämpligt, att folkets mening i högertrafikfrågan inhämtas, och jag förordar sålunda en allmän folkomröstning i ärendet.

Ett viktigt problem är utformningen av själva frågeställningen vid folkomröstningen. Många möjligheter är härvid tänkbara, från en enda enkelt utformad fråga om höger- eller vänstertrafik önskas, till en lång rad frågor angivande olika alternativ rörande de spørsmål, om vilka delade meningar visat sig föreligga. Med hänsyn till de betydande direkta kostnaderna för reformen torde det för en del medborgares ställningstagande till spørgsmålet, om en trafikomläggning bör ske, bli utslagsgivande på vilket sätt kostnaderna skall finansieras. Ur denna synpunkt skulle en rad alternativa frågor vara att föredraga. Mot en sådan lösning talar emeller-

tid, att ett någorlunda uttömmande angivande av olika tänkbara alternativ skulle ge upphov till en stor mängd frågor, som skulle göra omröstningen invecklad och medföra allvarliga svårigheter att ur omröstningsresultatet utläsa den verkliga folkmeningen. Enligt min åsikt bör därför endast en fråga, avsedd att besvaras med ja eller nej, uppställas och denna fråga avse önskvärdheten av en övergång till högertrafik på vägarna. Dock bör i detta fall även medborgare, som ställer sig likgiltiga eller av andra skäl icke vill taga ställning till spørsmålet om höger- eller vänstertrafik, ges möjligheter att uttryckligen ge denna sin mening till känna vid omröstningen; detta synes lämpligen kunna ske genom avlämnande av en blank röstsedel. Någon uppdelning av rösterna på olika kategorier, t. ex. efter de röstandes kön, ålder och körkortsinnehav, anser jag mig ej böra förordas.

Beträffande finansieringsfrågan gör departementschefen följande uttalande.

På grund av de delade meningar, som inom kommittén och bland remissinstanserna visat sig föreligga rörande finansieringsfrågan samt med hänsyn till vad jag tidigare anfört om sagda frågas betydelse för vissa medborgargrupperns ställningstagande till reformen över huvud, synes det mig påkallat, att statsmakterna redan nu i princip tar ställning till hur kostnaderna för en eventuell högertrafikreform skall täckas.

Vad då först beträffar de totala direkta kostnaderna för reformen föreligger olika beräkningsresultat, nämligen dels ingenjörsvetenskapsakademins från år 1953 om 150 milj. kr., dels kommittémajoritetens om ca 215 milj. kr., dels ock reservanternas om 170 milj. kr. Ingenjörsvetenskapsakademien har sedermera i sitt yttrande över kommittébetänkandet ansett sig kunna utgå från, att omläggningen kommer att kosta ca 200 milj. kr. För medborgarnas vägledning vid folkomröstningen torde det vara tillfyllest att ange, att kostnaderna beräknas uppgå till ett belopp av storleksordningen 200 milj. kr. för en trafikomläggning år 1959. Jag vill understryka, att häri icke ligger något som helst ställningstagande till tidpunkten för en eventuell reform.

Vid utredningens tillsättande jag ifrån, att kostnaderna för en omläggning i varje fall till huvudsaklig del skulle täckas av automobilskattemedel, med hänsyn till att en övergång till högertrafik i första hand finge anses vara ett bilismens intresse. Inom kommittén, vari riksdagens samtliga demokratiska partier varit representerade, har någon gensaga ej riktats häremot, även om delade meningar förelegat när det gällt att fastställa storleken av den kostnadsandel, som borde falla på automobilskattemedlen. I detta hänseende torde kommittémajoritetens i det föregående antydda förslag i huvudsak böra läggas till grund för ett eventuellt framtida beslut om trafikomläggning. Det synes icke påkallat att statsmakterna i detta sammanhang tager definitiv ställning till den närmare utformning av statsbidragsbestämmelserna och de mera detaljerade föreskrifterna om vad som skall avräknas mot automobilskattemedlen.

För finansiering av de på automobilskattemedlen ankommande kostnaderna har kommittén föreslagit en tillfällig drivmedelsskatt om tre öre per liter under fyra år. Två reservanter inom kommittén har ansett denna skatthöjning obefogad med hänsyn till dels de reservationsmedelsbehållningar, som till följd av tillämpat system med kalenderårsredovisning av väganslagen föreligger vid varje budgetårs utgång, dels ock det överskott

i övrigt på automobilskattemedlens specialbudget, som redan uppstått och kan väntas ytterligare öka. Även ett mycket stort antal remissinstanser har ansett, att utrymme för reformen finnes inom ramen för nuvarande beskattning. Jag vill erinra om, att enligt beräkningarna i årets statsverksproposition ett överskott om 76,1 milj. kr. skulle uppstå på specialbudgeten för budgetåret 1955/56. Den begränsning av väginvesteringsverksamheten, som tills vidare skett under innevarande kalenderår, kan dessutom komma att medföra ytterligare reservationer på anslagen utöver vad man normalt har att räkna med. Huruvida sådana begränsningar kommer att erfordras även under de närmast följande åren eller om möjligheter skall föreligga att taga i anspråk reservationsmedelsbehållningarna för ökade investeringar i vägväsendet kan icke nu med säkerhet bedömas. Under alla förhållanden torde — även bortsett från de av den nyligen beslutade investeringsavgiften på bilar härflytande inkomsterna, vilka enligt uttalande i propositionen 1955:36 skall reserveras för en utökning av väginvesteringsverksamheten när en sådan framstår som konjunkturpolitiskt önskvärd — under de närmaste åren överskott komma att föreligga på automobilskattemedlens specialbudget. Huruvida kostnaderna för en eventuell högertrafikreform helt eller till någon del skall kunna bestridas med ianspråktagande av detta överskott och den av de sakkunniga föreslagna tillfälliga extra-beskattningen skall kunna underlätas, är emellertid en fråga, som får prövas senare, när förhållandena, bl. a. med hänsyn till det reala utrymmet för en önskvärd utvidgning av den egentliga väginvesteringsverksamheten, bättre kan överblickas.

Den skisserade ordningen för reformens finansiering torde icke böra anges i själva lagen om folkomröstningen utan bringas till de röstberättigades kännedom genom den upplysningsverksamhet, som jag i det följande vill närmare beröra.

Rörande utformningen av bestämmelserna om folkomröstningen får jag hänvisa till vad chefen för justitiedepartementet anför i en särskild denna dag anmäld proposition med förslag till lag om folkomröstning angående högertrafik.

Vad slutligen angår frågan i vad mån statlig upplysningsverksamhet bör bedrivas i samband med folkomröstningen anför departementschefen följande.

Chefen för justitiedepartementet uttalade i propositionen nr 1954:193 bl. a., att han ansåg det vara statens ofrånkomliga skyldighet att tillse, att medborgarna bleve allsidigt och i erforderlig utsträckning informerade om de frågor, beträffande vilka staten begärde att medborgarna skulle yttra sig; för upplysningsverksamhet borde därför vid varje folkomröstning ett statligt anslag ställas till förfogande. En preliminär undersökning hade givit vid handen, att utgifterna för en sådan upplysningsverksamhet måhända skulle uppgå till 3 å 5 milj. kr. för varje omröstning. Föredragande departementschefen uttalade vidare, att ett statligt anslag för ändamålet borde få disponeras ej endast av ja- och nej-sidan, utan även av dem som ansåg, att man ej borde taga bestämd ståndpunkt eller som ville främja en kompromisslinje. Den närmare fördelningen av anslaget syntes böra handhavas förslagsvis av en utav riksdagen tillsatt nämnd, vilken även borde få i uppgift att behandla övriga frågor rörande den statliga upplysningsverksamheten. Departementschefen ansåg emellertid icke dessa spörs-

mål vara tillräckligt genomdiskuterade för att slutlig ställning skulle kunna tagas till dem, utan förklarade sig ha för avsikt att låta närmare utreda, hur en effektiv upplysningsverksamhet borde vara organiserad.

I enlighet med vad som sålunda uttalats förordar jag, att ett anslag till statlig upplysningsverksamhet vid folkomröstningen i högertrafikfrågan anvisas. Vad beträffar den tilltänkta utredningen har chefen för justitiedepartementet den 11 februari 1955 bemyndigats att tillkalla en särskild sakkunnig för ändamålet. Utredningsarbetet torde knappast kunna ske så snabbt, att resultatet skulle kunna tillgodogöras vid den nu aktuella folkomröstningen. Fastmera torde utredningsarbetet delvis komma att byggas på de erfarenheter, som man får av upplysningsverksamheten vid denna folkomröstning. Verksamheten får således nu en viss försöksprägel. Jag vill här skissera hur jag tänker mig huvuddragen av denna verksamhet vid den nu aktuella folkomröstningen.

Ansvaret för upplysningsverksamheten bör åvila en av Kungl. Maj:t utsedd nämnd om tre personer (folkomröstningsnämnden). Till denna nämnds förfogande bör stå en parlamentarisk kommitté med uppgift att lämna nämnden råd i olika frågor. Sagda kommitté — i vilken högertrafik- och vänstertrafikanhängare bör vara lika representerade, tillhoppa förslagsvis tio personer — torde böra utses av riksdagens talmanskonferens.

Det torde äliga folkomröstningsnämnden att *dels* själv bedriva objektiv upplysningsverksamhet rörande en trafikomläggning, *dels* verka för att de olika åsiktsriktningarna organiserar en upplysnings- och propaganda-verksamhet var och en för sin linje.

Vad angår den objektiva upplysningsverksamheten har nämnden att utarbeta en broschyr, vari argumenten för och emot trafikomläggningen framföres samt förutsättningarna vid folkomröstningen i vad avser finansieringen av en eventuell reform redovisas. Genom nämndens försorg och på statens bekostnad tryckes broschyren och distribueras till samtliga hushåll i landet, varjämte den tillhandahålls på samtliga postanstalter och på beskickningar och konsulat i utlandet. Broschyren bör på omröstningsdagen i lämpligt antal exemplar hållas tillgänglig vid omröstningslokalerna. — Nämnden bör även söka hos Radiotjänst utverka, att en serie radio-program i frågan anordnas.

I fråga om de olika meningsriktningarnas egen propagandaverksamhet skall nämnden taga kontakt med befintliga organisationer, som kan antagas vilja propagera för höger- respektive vänstertrafik, eller verka för att intressesammanslutningar med sagda syfte skapas. Det torde ligga närmast till hands att ett centralt organ för var och en av de båda sidorna organiseras. Propagandan kan bedrivas i många former, t. ex. genom flygblad, affischer, film, annonser, föredrag och offentliga möten. Ett statligt anslag bör stå till nämndens disposition för understöd av verksamheten, att fördelas lika mellan de båda sidorna. Nämnden bör noga pröva, att bidragstagare är representativ för vederbörande meningsriktning och har möjligheter att på ett tillfredsställande sätt bedriva propaganda i saken, och nämnden bör även fortlöpande kontrollera de statliga bidragens användning. Självfallet bör nämnden, innan statsbidrag fördelas, tillse att det finns företrädare för båda åsiktsriktningarna, som anses kunna anförtros statsbidrag. — Bidrag till propaganda för någon tredje ståndpunkt anser jag icke böra utgå i den nu aktuella folkomröstningskampanjen, men jag understryker att mitt ställningstagande icke bör vara prejudicerande för eventuella kommande folkomröstningar i andra frågor.

Under anslaget till den statliga upplysningsverksamheten beräknar jag kostnaderna för broschyrens utformning, tryckning och distribuering — som jag förutsätter kommer att ske i form av betalt gruppkursband — inklusive kostnaderna för nämnden och det rådgivande organet, till ca 550 000 kr. För understöd av propaganda föreslår jag, att ett belopp om 2 000 000 kr. anvisas. Anslaget bör således uppföras med 2 550 000 kr.

Dessutom erfordras ett anslag för kostnader i samband med omröstningsförfarandet, d. v. s. för anskaffande av röstsedlar och kuvert, för röstmottagning på postanstalter o. dyl. Med ledning av utgifterna för 1952 års val till riksdagens andra kammare beräknar jag anslaget till 1 000 000 kr. Då administreringen av folkomröstningen torde ankomma på inrikesdepartementet, synes anslaget höra uppföras under elfte huvudtiteln.

I detta sammanhang har utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Björnberg m. fl.* (I: 431) och den andra inom andra kammaren av herr *Håstad m. fl.* (II: 545), i vilka hemställts att riksdagen vid behandlingen av förevarande proposition måtte besluta dels att begränsa anslaget till statlig upplysningsverksamhet till 550 000 kronor, avseende utslutande utformning, tryckning och distribution av en objektiv broschyr i ämnet, dels att i övrigt beakta vad i motionen anförts;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Englund m. fl.* (I: 453) och den andra inom andra kammaren av herr *Gustafsson* i Borås *m. fl.* (II: 544), i vilka hemställts, att riksdagen med bifall i övrigt till vad som föreslås i förevarande proposition måtte anvisa följande anslag, nämligen

a) till statlig upplysningsverksamhet vid 1955 års folkomröstningar under sjätte huvudtiteln ett anslag av 3 000 000 kronor;

b) till administration av 1955 års folkomröstningar under elfte huvudtiteln ett förslagsanslag av 1 500 000 kronor;

dels en inom första kammaren av herrar *Sigfrid Larsson* och *Franzén* väckt motion (I: 454), i vilken hemställts att riksdagen vid behandlingen av förevarande proposition måtte besluta att till statlig upplysningsverksamhet vid 1955 års folkomröstning under sjätte huvudtiteln i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag anslå 550 000 kronor till täckande av kostnaderna för en broschyrs utformning, tryckning och distribution, inklusive kostnaderna för den föreslagna nämnden och rådgivande organet, men avslå Kungl. Maj:ts förslag om understöd av propaganda med ett belopp av två miljoner kronor;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ohlton m. fl.* (I: 469) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 580), i vilka hemställts, att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts förevarande proposition måtte dels till statlig upplysningsverksamhet vid 1955 års folkomröstning under sjätte huvudtiteln anvisa ett anslag av 550 000 kronor, innebärande en nedskärning av Kungl.

Maj:ts förslag med 2 000 000 kronor, dels i övrigt beakta vad i motionen anförts;

dels ock en inom andra kammaren av herrar *Svensson* i Stenkyrka och *Johansson* i Mysinge väckt motion (II: 563), i vilken hemställts att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag under punkterna II och III a) i förevarande proposition med anhållan dels om att riksdagen uppdrager åt talmanskonferensen att såsom biträde till folkomröstningsnämnden utse en rådgivande parlamentarisk kommitté, dels om ett anslag för budgetåret 1955/56 under sjätte huvudtiteln å 2 550 000 kronor till statlig upplysningsverksamhet vid 1955 års folkomröstning.

Beträffande de skäl motionärerna anført till stöd för sina yrkanden torde få hänvisas till motionerna II: 545, I: 453, I: 454, II: 580 och II: 563.

Utskottet. I sitt den 30 oktober 1954 avgivna betänkande (SOU 1954: 30) har 1954 års kommitté för utredning om högertrafik förordad, att övergång till högertrafik för väg- och gatutrafiken genomföres i vårt land. Något förslag om att underställa frågan allmän folkomröstning har icke framlagts av kommittén, men tre av dess ledamöter ha i särskilda yttranden förklarat sig i princip icke ha något att erinra däremot. Departementschefen har för sin del intagit den ståndpunkten, att det med hänsyn till ärendets vikt och de delade meningar som under remissbehandlingen av kommitténs betänkande yppats rörande trafikomläggningen som sådan måste anses lämpligt, att folkets mening i högertrafikfrågan inhämtas. Utskottet delar denna uppfattning och tillstyrker sålunda Kungl. Maj:ts förslag om en allmän folkomröstning i ärendet.

Beträffande utformningen av själva frågeställningen vid folkomröstningen har departementschefen avvisat tanken på att till besvarande skulle uppställas en rad alternativa frågor. Ett någorlunda uttömmande angivande av olika tänkbara alternativ anses nämligen komma att ge upphov till en stor mängd frågor, vilka skulle göra omröstningen invecklad och medföra allvarliga svårigheter att ur omröstningsresultatet utläsa den verkliga folkmeningen. Enligt departementschefens åsikt bör därför endast en fråga, avsedd att besvaras med ja eller nej, uppställas och denna fråga avse önskvärldheten av en övergång till högertrafik på vägarna. Samtidigt förutsattes dock att medborgare, som ställa sig likgiltiga eller av andra skäl icke vilja taga ställning till förevarande spørsmål, skola beredas möjlighet att uttryckligen ge denna sin mening till känna vid omröstningen genom avlämnande av en blank röstsedel.

I likhet med departementschefen finner utskottet det ändamålsenligt, att frågeställningen vid folkomröstningen utformas så enkelt som möjligt. Vad departementschefen härutinnan anført och förordad ger därför i princip icke anledning till någon erinran från utskottets sida. Det synes dock utskottet tveksamt, om tillräckliga skäl föreligga för redovisning av även

en tredje ståndpunkt vid själva omröstningen, vilket måste komma att komplicera förfarandet. Utskottet vill likväl icke motsätta sig departementschefens förslag.

I och för genomförande av folkomröstningen har Kungl. Maj:t, såsom utskottet i det följande kommer att närmare beröra, äskat dels ett anslag till statlig upplysningsverksamhet av 2 550 000 kronor och dels ett anslag till administration av 1 000 000 kronor. Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts förslag i övrigt har i de likalydande motionerna I: 453 och II: 544 hemställts, att ifrågavarande båda anslag måtte uppräknas med respektive 450 000 och 500 000 kronor, vilket ansetts erforderligt för att bestrida merkostnaderna för den särskilda folkomröstning rörande medborgarnas inställning till den principiella utformningen av bestämmelserna mot onykterhet i biltrafiken, vilken enligt motionärernas mening bör ordnas samtidigt med folkomröstningen rörande högertrafiken. Med hänsyn till vad utskottet ovan anfört beträffande angelägenheten av att själva frågeställningen vid den i förevarande proposition behandlade folkomröstningen utformas så enkelt som möjligt och då detta syfte torde motverkas av ett sammanförande av helt artskilda spørsmål enligt motionärernas förslag, har emellertid utskottet ansett sig böra avstyrka bifall till nyssnämnda motioner.

De totala kostnaderna för en eventuell högertrafikreform har departementschefen ansett kunna angivas till ett belopp av storleken 200 milj. kronor. Förutsättningen härför är att omläggningen sker år 1959; med detta konstaterande har departementschefen dock icke velat binda sig för någon bestämd tidpunkt i förevarande avseende. Av vissa i propositionen redovisade skäl har departementschefen å andra sidan funnit påkallat, att statsmakterna redan nu i princip taga ställning till finansieringsfrågan. För egen del har departementschefen därvidlag förordat, att i varje fall större delen av ovannämnda kostnader skola bestridas av automobilskattemedel i huvudsaklig överensstämmelse med ett av förut omfördälda kommitté framlagt förslag. Huruvida det överskott som beräknas uppstå på automobilskattemedels specialbudget skall göra det möjligt att tillämpa den sålunda förordade finansieringsmetoden utan tillfällig skattehöjning är enligt departementschefen ett spørsmål som får prövas senare, då förhållandena, bl. a. med hänsyn till det reala utrymmet för en önskvärd utvidgning av den egentliga väginvesteringsverksamheten, bättre kunna överblickas.

Vad departementschefen i nu berörda delar anfört och förordat kan utskottet i allt väsentligt biträda. Utskottet utgår därvid från att, i den mån möjligheter att utnyttja automobilskattemedelsfondens överskott för finansiering av en eventuell övergång till högertrafik visa sig föreligga, dessa möjligheter också komma att begagnas. Härutinnan delar utskottet alltså den uppfattning som kommit till uttryck i de båda likalydande motionerna

I: 469 och II: 580. Med anledning av vad i nämnda motioner liksom i motionerna I: 431 och II: 545 uttalats angående tidpunkten för ifrågavarande trafikomläggning vill utskottet dessutom framhålla, att det självfallet framstår såsom önskvärt att densamma i förekommande fall genomföres år 1959 enligt kommitténs förslag.

I nära anslutning till vissa uttalanden i propositionen 1954: 193 har departementschefen förordnat, att ett anslag till statlig upplysningsverksamhet vid folkomröstningen i högertrafikfrågan anvisas. Ansvaret för ifrågavarande verksamhet anses böra åvila en av Kungl. Maj:ts utsedd nämnd om tre personer, kallad folkomröstningsnämnden, till vars förfogande skall stå en parlamentarisk kommitté med uppgift att lämna nämnden råd i olika frågor. På nämnden skall ankomma att dels själv bedriva objektiv upplysningsverksamhet rörande en trafikomläggning, dels verka för att de olika åsiktsriktningarna organisera en upplysnings- och propagandaverksamhet var och en för sin linje. I förstnämnda avseende förutsättes nämnden bl. a. skola utarbета en broschyr, vari argumenten för och emot trafikomläggningen framföras samt förutsättningarna för finansieringen av en eventuell reform redovisas. I fråga om de olika meningsriktningarnas egen propagandaverksamhet skall nämnden taga kontakt med befintliga organisationer, som kunna antagas vilja propagera för höger- respektive vänstertrafik, eller verka för att intressesammanslutningar med sagda syfte skapas. Av förenämnda anslag skall nämnden disponera visst belopp för understöd av propagandaverksamheten, att fördelas lika mellan de båda sidorna. Bidrag till propaganda för någon tredje ståndpunkt anses däremot icke böra utgå i den nu aktuella folkomröstningskampanjen.

Såsom tidigare nämnts har anslaget till den statliga upplysningsverksamheten äskats med 2 550 000 kronor. Därav avses 550 000 kronor skola tagas i anspråk för att bestrida kostnaderna för den ovan berörda broschyrens utformning, tryckning och distribuering inklusive kostnaderna för nämnden och det rådgivande organet samt återstoden eller 2 000 000 kronor för understöd av propagandaverksamheten. För kostnader i samband med själva omröstningsförfarandet har vidare, såsom likaledes omtalats i det föregående, beräknats ett anslag av 1 000 000 kronor. Då administreringen av folkomröstningen torde ankomma på inrikesdepartementet, har detta anslag ansetts böra uppföras under elfte huvudtiteln.

Motionsledes ha framförts vissa erinringar mot Kungl. Maj:ts förslag till utformning av den statliga upplysningsverksamheten vid folkomröstningen. I de förut omförmälda motionerna I: 431 och II: 545 samt I: 469 och II: 580 har sålunda hävdats, att det skulle vara både onödigt och principiellt betänkligt att anslå statsmedel till de här ifrågavarande båda åsiktsriktningarnas propaganda. Motionärerna ha därför föreslagit, att anslaget till den statliga upplysningsverksamheten måtte anvisas med allenast 550 000 kronor. Samma yrkande har framställts i motionen I: 454. En-

ligt motionen II: 563 slutligen skulle någon särskild statlig upplysningsverksamhet över huvud taget icke vara påkallad i förevarande fall, varför motionärerna ansett sig kunna godtaga Kungl. Maj:ts förslag allenast beträffande anslaget till administration av folkomröstningen.

Utskottet delar för sin del den uppfattning som kommit till uttryck i den förenämnda propositionen 1954: 193, nämligen att det är statens ofrånkomliga skyldighet att tillse, att medborgarna bliva allsidigt och i erforderlig utsträckning informerade om de frågor, beträffande vilka staten begär att medborgarna skola yttra sig. I överensstämmelse härmed tillstyrker utskottet, att ett särskilt anslag till statlig upplysningsverksamhet vid 1955 års folkomröstning anvisas. Det synes vidare utskottet naturligt, att detta anslag disponeras jämväl för understöd av den propaganda som vederbörande meningsriktningar organisera, då detta torde vara förutsättningen för att utgångsläget beträffande tekniska resurser skall bliva det samma för båda parter och viss jämvikt således skapas i propagandakampanjen. Utskottet kan icke finna något principiellt stötande häri utan anser det snarare vara en fråga om rättvisa och rent spel. Vid nu angivna förhållande torde ej heller något vara att erinra mot den organisatoriska apparat departementschefen bedömt erforderlig för den statliga upplysningsverksamhetens bedrivande, särskilt som denna verksamhet vid årets folkomröstning får en viss försöksprägel. Av det nu sagda följer att utskottet, med godtagande av Kungl. Maj:ts förslag jämväl i vad avser det förevarande anslagsbeloppets storlek, avstyrker bifall till de i ämnet väckta motionerna.

Kungl. Maj:ts förslag i övrigt har ej heller givit utskottet anledning till erinran.

Under åberopande härav hemställer utskottet,

I. att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört;

II. att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 563, såvitt nu är i fråga, uppdraga åt talmanskonferensen att såsom biträde åt folkomröstningsnämnden utse en rådgivande parlamentarisk kommitte;

III. att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 431 och II: 545, I: 454, I: 469 och II: 580, I: 453 och II: 544 samt II: 563, sistnämnda tre motioner såvitt de avse förevarande anslag, till *Statlig upplysningsverksamhet vid 1955 års folkomröstning* för budgetåret 1955/56 under sjätte huvudtiteln anvisa ett anslag av 2 550 000 kronor;

IV. att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 453 och II: 544, såvitt de

avse förevarande anslag, till *Administration av 1955 års folkomröstning* för budgetåret 1955/56 under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 000 000 kronor.

Stockholm den 13 maj 1955

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND

Närvarande: se under utlåtandet nr 132.

Reservationer

1) av herrar *Näsström* och *Hesselbom*, vilka ansett att utskottets yttrande och hemställan bort ha följande lydelse:

»I sitt den 30 oktober 1954 avgivna betänkande (SOU 1954: 30) har 1954 års kommitté för utredning om högertrafik förordat, att övergång till högertrafik för väg- och gatutrafiken genomföres i vårt land. Något förslag om att underställa frågan allmän folkomröstning har icke framlagts av kommittén, men tre av dess ledamöter ha i särskilda yttranden förklarat sig i princip icke ha något att erinra däremot. Departementschefen har för sin del intagit den ståndpunkten, att det med hänsyn till ärendets vikt och de delade meningar som under remissbehandlingen av kommitténs betänkande yppats rörande trafikomläggningen som sådan måste anses lämpligt, att folkets mening i högertrafikfrågan inhämtas. I enlighet därmed har departementschefen förordat en allmän folkomröstning i ärendet.

Med anledning härav vill utskottet erinra om att förenämnda kommitté tillkallades, sedan riksdagen vid 1953 års höstsession anhållit om utredning i frågan. Till grund för detta riksdagens beslut låg ett av andra lagutskottet över två likalydande motioner avgivet utlåtande (nr 39), vari utskottet efter en ingående redogörelse för olika på förevarande spörsmål inverkan faktorer gav uttryck åt den uppfattningen, att för Sveriges del så avsevärda fördelar vore förenade med att övergå till högertrafik, att vårt land snarast möjligt borde inrikta sig på en sådan övergång. Då emellertid enligt utskottets mening beslut härom icke borde fattas förrän det stode klart, att en omläggning kunde genomföras i anslutning till beslutet, kom utlåtandet att utmynna i en hemställan, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville utreda förutsättningarna för vårt land att under den närmaste framtiden genomföra en övergång till högertrafik samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

Genom sitt godkännande av andra lagutskottets nyssberörda utlåtande har riksdagen, såsom av det föregående framgår, i princip redan tagit ställning för en övergång till högertrafik i vårt land. 1953 års beslut kan vidare sägas ha inneburit en förväntan från riksdagens sida, att Kungl. Maj:t efter vederbörlig utredning skulle för riksdagen framlägga förslag om en dylik övergång. Att frågan dessförinnan skulle underkastas allmän folkomröstning har riksdagen däremot ingalunda avsett. Såsom ovan framhållits har ej heller den för frågans utredning tillsatta kommittén funnit detta erforderligt.

Med hänsyn till nu anförda omständigheter och då enligt utskottets mening förevarande spörsmål på grund av sin utpräglad tekniska karaktär ej heller lämpar sig för folkomröstning, kan utskottet icke tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag om en folkomröstning i ärendet. Utskottet hyser i stället den åsikten, att Kungl. Maj:t direkt för riksdagen bör framlägga proposition med förslag om övergång till högertrafik, vilket synes kunna ske redan vid höstsessionen av innevarande års riksdag.

Vid den av utskottet sålunda intagna ståndpunkten saknar utskottet anledning att närmare ingå på de i ämnet väckta motionerna, vilka samtliga i princip äro positivt inställda till tanken på en folkomröstning i detta fall. Då i motionen II: 563 yrkats helt avslag på vissa delar av den förevarande propositionen, kommer utskottet dock att tillstyrka nämnda motion.

Under återopande härav hemställer utskottet,

I. att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anför;

II. att riksdagen må, med bifall till motionen II: 563, såvitt nu är i fråga, avslå Kungl. Maj:ts förslag att riksdagen måtte uppdraga åt talmanskonferensen att såsom biträde åt folkomröstningsnämnden utse en rådgivande parlamentarisk kommitté;

III. att riksdagen må, med bifall till motionen II: 563, såvitt nu är i fråga, och med avslag å motionerna I: 431 och II: 545, I: 454, I: 469 och II: 580 samt I: 453 och II: 544, sistnämnda båda motioner såvitt nu är i fråga, avslå Kungl. Maj:ts förslag om anslag till statlig upplysningsverksamhet vid 1955 års folkomröstning;

IV. att riksdagen må, med avslag å motionerna I: 453 och II: 544, såvitt nu är i fråga, avslå Kungl. Maj:ts förslag om anslag till administration av 1955 års folkomröstning.»

2) av fröken *Andersson*, herrar *Sundelin*, *Alfred Nilsson*, *Aastrup*, *Skoglund* i Doverstorp, *Malmborg* i Skövde, *Ståhl*, *Svensson* i Ljungskile, *Cassel* och fröken *Ager*, vilka ansett att

dels det stycke av utskottets yttrande, som på s. 10 börjar med »I likhet» och på s. 11 slutar med »departementschefens förslag», bort ha följande lydelse:

»I likhet med departementschefen finner utskottet det ändamålsenligt, att frågeställningen vid folkomröstningen utformas så enkelt som möjligt. Vad departementschefen härutinnan anfört och förordat ger därför i princip icke anledning till någon erinran från utskottets sida. Enligt utskottets mening föreligga dock icke tillräckliga skäl för redovisning av även en tredje ståndpunkt vid själva omröstningen, vilket måste komma att komplicera förfarandet. I överensstämmelse härmed anser sig utskottet böra förorda, att den vid omröstningen uppställda frågan skall kunna besvaras med allenast ja eller nej.»

dels det avsnitt av utskottets yttrande på s. 13, som börjar med »Utskottet delar» och slutar med »till erinran», bort ha följande lydelse:

»Att statsmedel tagas i anspråk för utgivande i samband med folkomröstningen av en broschyr i rent objektivt upplysningssyfte finner utskottet för sin del motiverat. Utskottet kan därför icke biträda det i motionen II: 563 framställda yrkandet, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag om ett särskilt anslag till statlig upplysningsverksamhet i förevarande fall. Det vill emellertid synas utskottet, som om medelsanvisningen med fördel skulle kunna begränsas till det belopp av 550 000 kronor som erfordras för utformning, tryckning och distribution av en dylik broschyr. Att härutöver bevilja 2 milj. kronor såsom understöd åt de båda åsiktsriktningarnas propaganda måste nämligen anses helt överflödigt, då, såsom i de i ämnet väckta motionerna framhållits, behovet av ytterligare information med all säkerhet torde kunna tillgodoses genom de instrument för upplysning som redan finnas. Den organisatoriska apparat departementschefen föreslagit för genomförandet av den statliga upplysningsverksamheten lärer vidare få betraktas såsom uppenbart överdimensionerad. Även av principiella skäl ställer sig utskottet avvisande till tanken på statsunderstödd propaganda i folkomröstningsfrågor.

Med hänsyn till nu anförda omständigheter och i anslutning till de motionsledes framförda yrkandena anser sig utskottet böra förorda, att det av Kungl. Maj:t äskade anslaget till statlig upplysningsverksamhet nedräknas till 550 000 kronor, att disponeras på sätt i det föregående närmare berörts. Utskottet avstyrker vidare Kungl. Maj:ts förslag i vad det avser inrättandet av en särskild folkomröstningsnämnd med tillhörande parlamentariska kommitté.

Kungl. Maj:ts förslag i övrigt har icke givit utskottet anledning till erinran.»

dels ock utskottets hemställan under II. och III. bort ha följande lydelse:

»II. att riksdagen må, med bifall till motionen II: 563, såvitt nu är i fråga, avslå Kungl. Maj:ts förslag att riksdagen

måtte uppdraga åt talmanskonferensen att såsom biträde åt folkomröstningsnämnden utse en rådgivande parlamentarisk kommitté;

III. att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 431 och II: 545, I: 454 samt I: 469 och II: 580 och med avslag å motionerna I: 453 och II: 544 samt II: 563, sistnämnda tre motioner såvitt de avse förevarande anslag, till *Statlig upplysningsverksamhet vid 1955 års folkomröstning* för budgetåret 1955/56 under sjätte huvudtiteln anvisa ett anslag av 550 000 kronor;»

3) av herrar *Johansson* i Mysinge och *Svensson* i Stenkyrka, vilka ansett att vid den *nu* föreslagna folkomröstningen någon särskild statlig upplysningsverksamhet icke är påkallad och att därför utskottets hemställan under II. och III. bort ha följande lydelse:

»II. att riksdagen må, med bifall till motionen II: 563, såvitt nu är i fråga, avslå Kungl. Maj:ts förslag att riksdagen måtte uppdraga åt talmanskonferensen att såsom biträde åt folkomröstningsnämnden utse en rådgivande parlamentarisk kommitté;

III. att riksdagen må, med bifall till motionen II: 563, såvitt nu är i fråga, och med avslag å motionerna I: 431 och II: 545, I: 454, I: 469 och II: 580 samt I: 453 och II: 544, sistnämnda båda motioner såvitt nu är i fråga, avslå Kungl. Maj:ts förslag om anslag till statlig upplysningsverksamhet vid 1955 års folkomröstning;»

4) av herrar *Sundelin* och *Svensson* i Ljungskile.